

УДК 355.426.4

В.В. Єманов, В.В. Овчаренко, П.В. Пістряк

Академія внутрішніх військ МВС України, Харків

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ НЕСЕННЯ СЛУЖБИ З ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ З'ЄДНАННЯМИ, ЧАСТИНАМИ ТА ПІДРОЗДІЛАМИ ВНУТРІШНІХ ВІЙСЬК МВС УКРАЇНИ СПОСОБОМ ПАТРУЛЬНИХ ДІЛЬНИЦЬ

В статті наведені проблемні питання щодо організації несення служби з охорони громадського порядку з'єднаннями, частинами та підрозділами внутрішніх військ МВС України способом патрульних дільниць.

Ключові слова: патрульно-постова служба, патрульна дільниця.

Вступ

Постановка проблеми. Актуальність і гострота питань охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки визначається зростанням криміногенного потенціалу в усіх сферах громадського життя, зумовленого насамперед негативними процесами, пов'язаними з переходом до нових суспільних відносин, кризовими явищами в економіці, високим рівнем розшарування суспільства, зміною старих механізмів соціального управління та іншими не менш негативними проявами перехідного періоду. У зв'язку з цим перед наукою повстає питання обґрунтування доцільної системи організаційних та управлінських заходів, спрямованих на врегулювання зазначеного сегменту суспільних відносин. Саме ці відносини, за умов формування науково-обґрунтованої концепції громадської безпеки, будуть поєднувати стратегію і тактику системної діяльності правоохоронних органів і військових формувань, до яких належать і внутрішні війська (ВВ) МВС України. Адже певне місце повинно займати їх доцільне (адекватне) реагування на зміни в оперативній обстановці з урахуванням об'єктивних оцінок стану громадської безпеки, а також комплексного аналізу практики використання аналогічних за призначенням формувань з цих питань у розвинутих країнах світу.

Сутність проблеми при несенні служби з охорони громадського порядку з'єднаннями, частинами та підрозділами ВВ МВС України у взаємодії з територіальними органами внутрішніх справ (ОВС) полягає в тому, що не завжди при розстановці військових нарядів враховується приналежність маршрутів патрулювання до певних патрульних дільниць.

У зв'язку з цим назріла потреба дослідити проблеми організації несення служби з'єднань, частин, підрозділів ВВ під час охорони громадського порядку (ОГП) способом патрульних дільниць, а також визначити шляхи вирішення цих проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Порядок організації та несення служби з ОГП визначено у [1, 2], у [3], виходячи з особливостей несення

служби по ОГП визначено вимоги до способів несення служби, розглянуто існуючі та запропоновано нові способи несення служби патрулями під час проведення профілактичних відпрацювань, при посиленні служби та участі у забезпеченні масових заходів, але на жаль питанню організації несення служби з ОГП з'єднаннями, частинами та підрозділами ВВ МВС України способом патрульних дільниць не приділено належної уваги.

Метою статті визначити проблемні питання щодо організації та несення служби з ОГП з'єднаннями, частинами та підрозділами ВВ МВС України способом патрульних дільниць.

Виклад основного матеріалу

Охорона громадського порядку здійснюється цілою низкою стройових підрозділів міліції з відповідними апаратами управління, які мають визначену організаційну структуру, яка призвана закріпити за її складовими частинами комплекс завдань та функцій, необхідних для успішної діяльності по ОГП та боротьбі зі злочинністю.

Серед сил, залучених для ОГП та безпеки, які приймають безпосередню участь в здійсненні патрульно-постової служби (ППС) та найбільш близькі по своїм функціям до стройових підрозділів міліції громадської безпеки, є спеціальні моторизовані військові частини міліції (СМВЧМ) ВВ МВС України, призначені для несення ППС по ОГП на вулицях та інших громадських місцях у відповідності до [4].

Правоохоронні органи і ВВ діють в різних умовах, викликаних явищами соціального, природного, техногенного характеру. Для формування уяви про принципи організації виконання завдань необхідно визначитися із поняттям і видами оперативної обстановки (ОО), обставинами, що обумовлюють її ускладнення. ОО в широкому розумінні означає найбільш значимі для правоохоронних органів умови їх функціонування.

Структура ОО містить у собі чотири компоненти:

- злочини й інші правопорушення;
- географічні, соціальні, економічні та інші

фактори, що характеризують територію обслуговування;

- ресурси (сили і засоби);
- результати діяльності правоохоронного органа.

У відповідності до статті 66 [1] основною формою організації ППС є комплексне використання сил і засобів міліції громадської безпеки (МГБ) органів внутрішніх справ (ОВС). Вона дозволяє об'єднати можливості стройових підрозділів міліції, СМВЧМ ВВ МВС України, державної автомобільної інспекції (ДАІ), державної служби охорони (ДСО) та інших сил МГБ з метою узгодженого та ефективного їх використання в ОГП та боротьби зі злочинністю.

Правоохоронна діяльність здійснюється в умовах, при яких вчинені злочини і правопорушення прямо впливають на особисті і майнові інтереси громадян. Правоохоронні органи і ВВ досить часто діють і в умовах, коли на території окремого району, міста або цілого регіону і навіть держави загрози піддаються життя і здоров'я значної кількості людей, їх особисте майно, а також матеріальні цінності підприємств і організацій.

Особливі умови виникають внаслідок природних катаклізмів (землетрусів, повеней, і ін.), соціально-біологічних явищ (епідемій, епізоотій, епіфітотій); явищ соціально-політичного характеру (масових заходів, масових заворушень).

Таким чином, у відповідності до [5], можна зробити висновок, що оперативна обстановка – це складне поняття, котре визначає характер умов, у яких діють:

- правоохоронні органи, у тому числі ВВ, відповідальні за правопорядок, громадську, державну, економічну, інформаційну та інші види національної безпеки, захист життєво важливих інтересів суспільства та оборону держави;
- представники організованих злочинних угруповань, латентних структур;
- учасники міжцивілізаційної, міжнародної й регіональної економічної, науково-технічної, політичної, ідеологічної, військово-стратегічної конкуренції; релігійного та міжетнічного протистояння;
- інші учасники міжнародних і внутрідержавних суспільних відносин.

Вирішальну роль в сфері забезпечення громадського порядку як в повсякденних умовах так і при ускладненні ОО відводяться службам ОГП, а також силам і засобам, які знаходяться в їх підпорядкуванні

Ефективність використання сил і засобів ОВС багато в чому залежить від вірної їх розстановки. Перш ніж розглядати питання “сил” та “засобів” ОВС в широкому їх розумінні, слід відмітити, що їх зміст полягає у вигляді комплексу взаємопов'язаних між собою елементів з чіткими класифікованими ознаками. Так, під поняттям “сили” слід розуміти особовий склад (людські ресурси), які знаходяться на службі в ОВС та ВВ у відповідності із законом, з метою ОГП.

В теперішній час слід відмітити два критерія класифікації сил ОВС, залучаємих до ОГП:

- основні сили – стройові підрозділи міліції, головним призначенням яких є ОГП на вулицях та в інших громадських місцях;
- придані сили – це підрозділи міліції, які крім своїх основних функцій активно приймають участь в ОГП по принципу єдиної дислокації.

Придані сили можуть використовуватись:

- для забезпечення ОГП та громадської безпеки під час проведення масових заходів;
- при виникненні надзвичайних обставин та надзвичайних ситуацій (НО та НС).

В ході розгляду даного питання ми повинні визначитись, як впливає стан ОО в населеному пункті на кількість залучаємих до ОГП сил та засобів правопорядку, зокрема патрульних підрозділів частин ВВ.

В місті Харкові такі функції виконують самостійні структурні підрозділи Головного Управління МВС України в Харківській області як:

- полк патрульної служби – самостійний мобільний стройовий підрозділ, який входить до складу служби ОГП та є його резервом, призначений для виконання завдань, направлених на боротьбу зі злочинністю, охорону правопорядку на вулицях, площах, парках та інших громадських місцях, для забезпечення ОГП та безпеки під час проведення масових заходів.

– батальйон міліції швидкого реагування “Беркут” – самостійний високо мобільний спеціалізований підрозділ, створений для боротьби зі злочинністю, забезпечення ОГП під час проведення загальнодержавних, загальнополітичних, спортивно-видовищних, культурно-масових, релігійних заходів, проведення спеціальних операцій. Підрозділ є резервом Міністра внутрішніх справ України та за його наказом може бути тимчасово передислокований в інші регіони країни для участі у невідкладних заходах по забезпеченню правопорядку, боротьбі зі злочинністю, в тому разі для виявлення, локалізації та затримання злочинних угруповань та озброєних злочинців. У разі ускладнення ОО, виникнення групових порушень громадського порядку, масових безладь та інших НО та НС начальник ГУМВС України в Харківській області застосовує сили та засоби батальйону в межах міста Харкова. Крім загальних для всіх підрозділів міліції завдань БМШР “Беркут” виконує специфічні завдання, притаманні тільки цьому підрозділу, а саме: участь в проведенні спеціальних операцій по затриманню озброєних злочинців, членів організованих злочинних угруповань, звільнення заручників, попередження терористичних актів, відбиття нападів на споруди, транспортні засоби та звільнення їх у разі незаконного захоплення; забезпечення громадського порядку та безпеки в районах зі складною ОО при введенні режиму надзвичайного стану, під час проведення масових заходів та при припиненні групових порушень громадського порядку та масових безладь.

– роти патрульної служби при кожному районному відділі внутрішніх справ – структурні підрозділи ОВС в районах міста, призначені для забезпечення ОГП та боротьби зі злочинністю та іншими правопорушеннями в громадських місцях та на вулицях адміністративних районів міста.

– лінійні відділи внутрішніх справ УМВС на залізничному транспорті – для забезпечення ОГП на об'єктах залізничного транспорту та Південної залізниці.

– лінійний відділ внутрішніх справ в аеропорту “Харків” – для забезпечення ОГП на повітряних суднах та об'єктах аеропорту “Харків”.

Сутність комплексного використання сил і засобів ОВС в ОГП полягає в тому, що патрульно-постові наряди різноманітних служб і підрозділів, які несуть службу на вулицях, виконуючи свої безпосередні обов'язки, одночасно вирішують загальні завдання ППС.

Основним документом, який є підставою для розстановки патрульно-постових нарядів на тривалий час, є план комплексного використання сил і засобів міліції в ОГП (єдина дислокація). Особливістю плану, як виду управлінського рішення, є складний характер, його змісту, який включає в себе сукупність окремих взаємопов'язаних рішень, особливу форму їх накладення, а також певну визначеність процедури його відпрацювання і прийняття, а також застосування специфічних методів його розробки.

При прибутті військових нарядів (ВН) частини до територіального ОВС і проведенні інструктажу керівним складом ОВС, проводиться розстановка ВН на маршрути патрулювання, закріпленими за військовою частиною в плані комплексного використання сил і засобів з урахуванням ОО, яка склалась в районі несення служби. При розстановки ВН поряд з вищезазначеним фактором враховується ступень перекриття маршрутів патрулювання нарядами від ОВС, в якому особовий склад частини задіяний для несення служби, тобто можлива зміна маршрутів патрулювання частини в залежності від складності та можливих змін ОО [6, 7].

Начальники патрульних груп (НПГ) відповідають за організацію та порядок несення служби з ОГП на 2-3 маршрутах, які закріплені за ними на період несення служби в патрульно-постовій відомості, затвердженій командиром частини і не факт, що ці маршрути знаходяться на одній патрульній дільниці.

В ході проведення інструктивних занять черговий по військових нарядів (ЧВН) організовує взаємодію з усіма основними та додатковими силами, які залучаються для несення служби з ОГП на поточну добу в конкретному ОВС. Для несення служби з ОГП за звичайним варіантом можуть залучатись наступні сили (на прикладі Дзержинського ЦВМ ГУМВС України в Харківській області):

- стройовий підрозділ ОВС;
- підрозділ МШР “Беркут”;

– підрозділ ДАІ;

– підрозділ УДСО при ГУМВС України в Харківській області;

– підрозділ ВВ МВС України;

– підрозділ кінологічного центру ГУМВС.

Після проведення розстановки ВН на маршрути патрулювання можливо побачити наступну ситуацію, що ВН одного НПГ розставлені на одному, двох а іноді і трьох патрульних дільницях, що однозначно ускладнює процес управління ними в ході несення служби з ГОП, а саме головне – отримання своєчасної інформації про злочини, які скоєні на патрульних дільницях, та можливість їх розкриття по “гарячих слідах”, що також є прерогативою ВН ВВ МВС України.

При розподілі особового складу підрозділів частини виникає ціла низка проблем, пов'язаних із своєчасним реагуванням ВН на ОО в районі несення служби з ОГП, яка швидко змінюється, тим самим не забезпечує якісне несення служби та профілактику вуличної злочинності. Визначимо деякі з проблем:

– організаційна – якість управління ВН значно зменшується при їх розташуванні на декількох патрульних дільницях, відсутність можливості отримувати своєчасно повну інформацію про стан ОО в районі несення служби від дільничного інспектора міліції та своєчасно реагувати на її зміни;

– часова – при отриманні ВН сигналу про скоєння злочину або адміністративного правопорушення час, який ВН витрачає для того щоб дістатись місця події з однієї патрульної дільниці на іншу – значно збільшується;

– фінансова – при несенні служби ВН на автомобільному транспорті значно збільшується відстань між маршрутами патрулювання, коли вони знаходяться на різних патрульних дільницях, що значно впливає на пробіг транспорту для здійснення перевірок несення служби та вирішення раптово виникаючих завдань.

Одним з основних елементів управління ВН є організація взаємодії між всіма силами патрульної дільниці, яка полягає в узгоджених по меті, часу та місцю зусиль та взаємодопомоги всіх нарядів, а також інших сил при виконанні ними завдань з ОГП на вулицях та інших громадських місцях.

Взаємодія на патрульній дільниці організується між нарядами та екіпажами, в районі – між силами патрульних дільниць.

Рішення на організацію ОГП по системі патрульних дільниць, яке прийнято на підставі всебічного аналізу і оцінки ОО командиром підрозділу, є основою оперативного управління ВН ЧВН. ЧВН особисто через НПГ керує нарядами на патрульних дільницях. Він повинен в любий час знати де знаходяться підпорядковані йому наряди, для можливого здійснення маневру силами і засобами у зв'язку з різким ускладненням ОО та вимагати від них чіткого виконання ними своїх обов'язків в рамках правового поля.

В умовах ОО, яка швидко змінюється, висока ефективність несення служби ВН по ОГП, досягається лише при умові вмілого та своєчасного перерозподілу сил і засобів з урахуванням обставин які склалися на даний момент. Такий перерозподіл досягається шляхом здійснення маневру силами і засобами з метою їх раціонального розосередження для попередження правопорушень. Маневр може бути запланований, який проводиться у відповідності із розрахунком, затвердженим керівництвом територіального ОВС та незапланований, який проводиться в умовах різкого ускладнення ОО або при виникненні НО та НС.

Велике значення при організації служби з ОГП за методикою патрульних дільниць є організація контролю за несенням служби ВН. Особливе значення приділяється здійсненню негласного контролю, який плануються вищестоячим штабом.

Підсумовуючи все вищевикладене слід зробити висновок, що найбільш ефективно використання ВН при несенні служби з ОГП полягає в тому, що їх слід розподіляти по принципу патрульних дільниць, коли кожен НПГ знаходиться з закріпленими за ним ВН лише на одній патрульній дільниці, що дозволяє якісно вирішувати всі питання, які стоять перед ними.

Якщо залишити дані проблемні питання поза увагою при розподілі особового складу для несення служби з ОГП в територіальних ОВС, то якість цієї служби значно зменшується та не досягається в повному обсязі ефективність використання приданих сил.

Таким чином, викладена в статті проблематика може стати предметом подальшого дослідження. Об'єктом дослідження може бути частина ВВ, яка виконує завдання з ОГП методом патрульних дільниць.

Висновки

В умовах різкого ускладнення ОО іде пошук новітніх форм та методів боротьби зі злочинністю. В цей час актуально повстає питання організації служби з ОГП методом патрульних дільниць, коли ці заходи здійснюються з максимальним охопленням визначеної території за рахунок раціональної розстановки сил і засобів ППС.

Організація ОГП способом патрульних дільниць – це комплекс організаційних та практичних заходів по забезпеченню на патрульних дільницях безпосередньої ОГП, захисту життя, здоров'я прав та свобод громадян, інтересів суспільства та держави від злочинних та інших посягань.

На підставі вищевикладеного слід зробити висновок, що раціональне та ефективне використання всіх сил та засобів, залучаємих до ОГП способом патрульних дільниць сприяє надійному забезпеченню ОГП на вулицях та в інших громадських місцях, а також посиленню боротьби зі злочинністю в цілому.

Основним принципом в організації служби з ОГП є комплексне використання сил і засобів МГБ, сутність яких полягає в тому, що патрульно-постові наряди різних служб та підрозділів, які несуть службу, виконують свої безпосередні завдання, одночасно в районі своєї патрульної дільниці та вирішують загальні завдання ППС. В результаті чого забезпечується оптимальне використання всіх сил і засобів в інтересах ОГП, максимальне перекриття нарядами території міст та населених пунктів, а також з'являється можливість створювати їх найбільшу щільність на тих ділянках, де ускладнюється ОО.

Список літератури

1. Статут патрульно-постової служби міліції України: наказ Міністра внутрішніх справ України від 28.07.94 № 404.
2. Тимчасове положення про організацію служби спеціальних моторизованих військових частин міліції, військових частин спеціального призначення та підрозділів оперативного призначення внутрішніх військ МВС України : наказ МВС від 05.07.2005 р. № 521
3. Пістряк, П.В. Способи несення патрульної служби військовими нарядами [Текст] / П.В. Пістряк, В.П. Варакута, В.В. Єманов, К.В. Плетко // Збірник наукових праць ХУПС. – 2012. – № 3 (32). – С.198-201.
4. Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України: Закон України від 26.03.1992 р. № 2236-III Відомості Верхов.Ради України. – 1992.- № 29.
5. Лавніченко, О.В. Поняття і види оперативної обстановки у сфері охорони громадського порядку та обставини, що обумовлюють її ускладнення [Текст] / О.В. Лавніченко, В.В. Єманов // Збірник наукових праць ХУПС. – 2010. – № 1 (23). – С.192-196.
6. Єманов, В.В. Методика прогнозування тенденцій змін оперативної обстановки посадовими особами військової частини внутрішніх військ в умовах надзвичайного стану, зумовленого факторами соціально-політичного характеру [Текст] / В.В. Єманов // Честь і закон. – 2010. – № 3. – С. 54-60.
7. Шмаков, О.М. Критерії складності оперативної обстановки у сфері охорони громадського порядку і забезпечення громадської безпеки [Текст] / О.М. Шмаков // Честь і закон. – 2006. – № 2. – С. 9-14.

Надійшла до редколегії 12.12.2012

Рецензент: д-р військ. наук, проф. Г.А. Дробаха, Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків.

ПРОБЛЕМНЫЕ ВОПРОСЫ ОРГАНИЗАЦИИ НЕСЕНИЯ СЛУЖБЫ ПО ОХРАНЕ ОБЩЕСТВЕННОГО ПОРЯДКА СОЕДИНЕНИЯМИ, ЧАСТЯМИ И ПОДРАЗДЕЛЕНИЯМИ ВНУТРЕННИХ ВОЙСК МВД УКРАИНЫ СПОСОБОМ ПАТРУЛЬНЫХ УЧАСТКОВ

В.В. Еманов, В.В. Овчаренко, П.В. Пистряк

В статье приведены проблемные вопросы относительно организации несения службы по охране общественного порядка соединениями, частями и подразделениями внутренних войск МВД Украины способом патрульных участков.

Ключевые слова: патрульно-постовая служба, патрульный участок.

**PROBLEM QUESTIONS OF ORGANIZATION OF EXECUTION OF SERVICE ON GUARD
OF PUBLIC PEACE BY CONNECTIONS, MILITARY UNIT AND BY SUBDIVISIONS
OF INTERNAL TROOPS OF MVD OF UKRAINE BY METHOD OF PATROL AREAS**

V.V. Emanov, V.V. Ovcharenko, P.V. Pistryak

In the article problem questions are resulted in relation to organization of execution of service on the guard of public peace by connections, military unit and by subdivisions of internal troops of MVD of Ukraine by the method of patrol areas.

Keywords: *patrol duty service, patrol area.*